

1. Nr inwentarza: 330
2. Autor/rzy: Adam Mickiewicz
3. **Tytuł egzemplarza: Konfederaci barscy**
4. Inne wersje tytułu (wg afisza):
5. Tytuł oryginalny: *Les Confédérés de Bar*
6. Autor przekładu: Tomasz Andrzej Olizarowski
7. Współpraca (autor adaptacji):
8. Słowa kluczowe: Adam Mickiewicz, dramat niekompletny, dramat historyczny
9. Data, miejsce, rok wydania [druki]: 1886, Lwów, Księgarnia Polska L. K. Bartoszewiczowej, Plac Halicki 14,
10. Data utworzenia egzemplarza teatralnego: 1893
11. Typ zasobu:
12. Oznaczenia, pieczęcie: Zarząd Teatru Miejskiego w Krakowie, Teatr Miejski w Krakowie, Biblioteka Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie
13. Noty (obsada, skreślenia): skreślenia i notatki ołówkiem czarnym, zielonym i fioletowym, atramentem czarnym, znaki suflersko-inspicjenckie z datami spektakli od 05.09.1903 do 08.05.1908 oraz 20.08.1914, 26.08.1914, 15.09.1917,
14. Język: polski
15. Opis fizyczny: stron, wymiary w mm, dodatki (np. afisz): s. 149, 154 x 103 mm, afisz z 23 X 1893 r.
16. Lokalizacja oryginału: Archiwum Artystyczne i Biblioteka Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie
17. Prawa: domena publiczna
 1. Inscenizacje powiązane:
 - a) Teatr, scena: Teatr Miejski w Krakowie
 - b) Data/y premier/y: 22 IX 1893 (powtórzone również 23 i 24 IX przedstawienia na otwarcie Teatru Miejskiego i dyrekcji Tadeusza Pawlikowskiego; program łączony, w którym dano fragment II aktu *Konfederatów barskich*)
 - c) Reżyseria:
 - d) Scenografia/kostiumy:
 - e) Autor muzyki:
 - f) Obsada/y:

Obsada z 22 IX 1893 (zagrano tylko fragment II aktu)
Wojewoda – [Stanisław] Knake-Zawadzki
Kazimierz Pułaski – [Józef] Śliwicki
De Choisy, oficer francuski – [Włodzimierz] Sobiesław
Ojciec Marek – [Edmund] Rygier
Zbroja, nadzorca lasów królewskich – [Maksymilian] Węgrzyn
Tatarzy i pachołkowie Wojewody. Strzelcy królewscy. Piechota francuska. Górale – [statyści]

Obsada z 21 X 1893 (wg recenzji prasowych)
Wojewoda – Stanisław Knake-Zawadzki
Hrabina – Antonina Hoffmanowa
Generał Gubernator – Michał Szobert
Kazimierz Pułaski – Józef Śliwicki
Ojciec Marek – Edmund Rygier

[reszta obsady nieznana]

Obsada z 20 VIII 1914 (wg: J. Michalik, *Repertuar Teatru Miejskiego w Krakowie 1913-1918, Kraków 2019*):

Wojewoda – Zenon Mastalski
Hrabina – Laura Pytlińska
Hrabia Adolf – Stefan Miłułowicz
Generał-gubernator – Wacław Szymborski
Kazimierz Pułaski – Wacław Nowakowski
Ojciec Marek – Andrzej Mielewski
De Choisy – Stanisław Stanisławski
Doktor – Leonard Bończa
Starosta – Józef Nowicki
Stary Szlachcic – Zygmunt Noskowski
Starościna – Józefa Modzelewska
Dama – Wanda Miłaszewska
Burmistrz m. Krakowa – Józef Trzywdar
Miecznik – Tadeusz Brandt
Zbroja – Bolesław Puchalski
Adiutant – Grzegorz Senowski
Lokaj – Stanisław Dąbrowski

g) Identyfikacja ingerencji (autorzy ingerencji, rodzaj – np. suflerskie, reżyserskie, inspicjenta): egzemplarz suflerski, którego podstawą jest drukowane wydanie (w lwowskiej serii Biblioteka Mrówki) dwóch niekompletnych dramatów Mickiewicza pisanych po francusku, zawierające – prócz *Konfederatów barskich* – również fragment dramatu *Jakub Jasiński, albo Dwie Polski*; na stronie ze spisem postaci dopisane fioletowym atramentem osoby: „Stary szlachcic, Miecznik, Lokaj, Oficer Gubernatora”; na odwrocie tej strony ołówkiem wpisano daty spektakli: 20 i 26 VIII 1914 oraz 15 IX 1917 – podpisy (suflerów) nieczytelne; w tekście ołówkowe oznaczenia suflerskie, na s. 65 na marginesie dopisana fonetyczna wersja nazwiska Choisy („Szuazi”), by sufler dał poprawną wypowiedź aktorowi. Fragmenty tekstu wykreślone ołówkiem, niektóre skróty przywrócone (zapewne w następnych przedstawieniach) – co oznaczono jako „valet” (lub w innych miejscach „idzie”). Są też nieliczne dopiski czarnym atramentem i rzadkie wykreślenia zieloną kredką. Na s. 112 kolejny ołówkowy wykaz dat czternastu przedstawień w Krakowie począwszy od 5 IX 1903 a skończywszy na 8 V 1908 roku, z oznaczeniem czasu trwania poszczególnych spektakli i podpisami suflera (Borsuk). UWAGA: Egzemplarz niniejszy zawiera jedynie dwa pierwsze akty dramatu, tj. tłumaczenia z francuskiego zachowanego fragmentu dramatu Mickiewicza (z dokończeniem aktu II piórem tłumacza). Nie ma natomiast dalszego ciągu, tj. trzech aktów dopisanych przez Olizarowskiego, które – o czym świadczą recenzje – odegrano w Teatrze Miejskim 21 X 1893.

h) Opis powiązanych inscenizacji: *Konfederaci barscy* byli tradycyjnie wystawiani z okazji szczególnych (inauguracje i zakończenia sezonu/dyrekcji, rocznice narodowe itp.), nic więc dziwnego, że dramat znalazł się również na afiszu pierwszego przedstawienia w Teatrze Miejskim, rozpoczynającego zarazem dyrekcję Tadeusza Pawlikowskiego. Zagrano wówczas jedynie fragment aktu II, a więc tej części dramatu, która we francuskim oryginale napisana została przez Mickiewicza). Konstanty Górski („Czas” 1893 nr 245)

zwrócił uwagę na „ugrupowanie i uruchomienie tłumu”, ponieważ „czuło się, że te grupy na scenie mają na sobie prawdziwe piętno ożywionego tłumu”. Reżyseria scen zbiorowych będzie jednym z wyróżników krakowskiego teatru pod dyrekcją Tadeusza Pawlikowskiego. Ten sam krytyk chwalił dekoracje i kostiumy, zauważył też, że rola Pułaskiego, którą Józef Śliwiński grał jeszcze w starym teatrze, została znacznie wysubtelniona, nadmiar ekspresji złagodzone, „co pochodziło [...] zapewne [...] z trafnych wskazówek, jakich mu udzielono”. Nazwisko reżysera nie zostało zamieszczone na afiszu, można się jednak domyślać, że wskazówki, o których mowa, pochodziły również od nowego dyrektora.

Premiera (prapremiera?) „zrekonstruowanej” całości dramatu (tj. przekładu Tomasza Andrzeja Olizarowskiego, który nie tylko przetłumaczył dwa zachowane akty dramatu, ale dopisał kolejne trzy, uzupełniając w ten sposób zdefektowany tekst) odbyła się nieco później, tj. 21 X 1893. Anons prasowy zapowiadał „nowe wspaniałe dekoracje i kostiumy” oraz obecność niemal 150 statystów na scenie. Z oczywistych względów sporo miejsca poświęcano treści dramatu, zwracając uwagę na wyraźnie słabszą końcówkę aktu II oraz akty III-V, dopisane przez Olizarowskiego: zahamowanie dynamiki akcji scenicznej, zatarcie podniesłego tonu dwóch pierwszych aktów, nieumiejętne gospodarowanie materiałem dramatycznym, marginalizacja ważnych w dwóch pierwszych aktach postaci – recenzent „Nowej Reformy” pisał: „Pod względem dramatycznym dokończenie *Konfederatów* jest w porównaniu z Mickiewiczowską częścią słabe”, dodając, że nawet pod względem językowym fragmenty dopisane przez Olizarowskiego są słabsze od tych, które przekładał (G.K., Nowa Reforma 1893 nr 279). Temu przypisywał nierówność gry aktorskiej, którzy „pod kierunkiem dobrej i inteligentnej reżyserii dokładali usiłowań, całość przedstawienia wyszła dobrze, nie zdołali jednak podnieść wartości utworu. [...] Mickiewicz będzie ratował Olizarowskiego, chociaż w zestawieniu tym różnica wypadnie rażąco” (tamże). Nie był to głos odosobniony – podobnie ocenił tę „całość” Konstanty Górski, współczując wykonawcom: „Artyści nasi grali starannie, po części wybornie, fragment Mickiewicza; po drugim akcie nie mieli już co stwarzać, zabrakło im gruntu pod nogami” („Czas” 1893 nr 279). I kwitował wymownie: „trudno do pozostałej głowy dokończonować całą statwę”.

Zdaje się, że była to jedyna inscenizacja pięcioaktowej wersji *Konfederatów*, ponieważ kolejne wystawienia obejmowały (tak jak bywało dawniej) tylko dwa pierwsze akty i były elementem przedstawień składanych. Tak właśnie było w pierwszym sezonie dyrekcji Ludwika Solskiego, gdy pokazywano fragment dramatu Mickiewicza w zestawieniu z *Warszawianką* Wyspiańskiego, tak było i za drugiej krakowskiej dyrekcji Pawlikowskiego, gdy sezon 1914/15 (wojenny) zainaugurowano uroczystie 20 sierpnia przedstawieniem, w którego programie znaleźli się dwuaktowi *Konfederaci barscy* i pierwszy akt *Nocy listopadowej* Wyspiańskiego. Okoliczności spowodowały, że dochód ze spektaklu przeznaczono na rzecz Polskiego Skarbu Wojennego, a wieczór uzupełniła deklamacja przez Zygmunta Nowakowskiego wiersza Mieczysława Smolarskiego pt. *Odchodzącym*, poświęconego „pierwszym drużynom polskim, które wyruszyły do boju” (Kr. [Konrad Rakowski], „Czas” 1914 nr 366). Te same okoliczności sprawiły, że wieczór przybrał charakter uroczystości patriotycznej, więc o samym spektaklu można było się dowiedzieć jedynie tego, że: „W grze artystów znać było zapał, przejęcie i wysiłek oddania nastroju niezwyklej chwili, w jakiej dane im było rozpocząć obecnie sezon krakowskiego teatru” (tamże). Publiczność reagowała entuzjastycznie, a T.K. (IKC 1914 nr 199) pisał, że na widowni „sino było od mundurów strzeleckich”, „serca były w takt potężnego hymnu

wyzwolenia, który z otchłani dziejowej coraz mocniej wybija się na powierzchnię naszego narodowego życia”.

i) Uwagi: do egzemplarza dołączono dwa afisze z programem pierwszego (21 X 1893) i drugiego (22 X 1893) przedstawienia inauguracyjnego z okazji otwarcia Teatru Miejskiego, a także z zapowiedzią trzeciego, 23 X 1893. W samym egzemplarzu nie ma jednak ingerencji opatrzonej datą 1893, więc afisze są jedyną wskazówką, że właśnie tym egzemplarzem posłużono się na potrzeby wystawienia na otwarcie Teatru Miejskiego.

Opracowanie: Agnieszka Marszałek

Opis merytoryczny do egzemplarza teatralnego zdigitalizowanego w ramach projektu digitalizacyjnego Cyfrowe Arcydzieła Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie ("CATS") - etap I, ***Dofinansowanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury w ramach zadania KULTURA CYFROWA 2021.***